

Жовта Н.А., здобувач вищої освіти
СВО бакалавр ОПП «Облік і оподаткування»
Науковий керівник – **Чебан Ю.Ю.**, к.е.н.,
доцент кафедри обліку і оподаткування,
Миколаївський національний аграрний університет

Милова К.А., здобувач вищої освіти
СВО бакалавр ОПП «Облік, аудит і оподаткування»
Науковий керівник – **Єршова Н.Ю.**, д.е.н.,
професор кафедри обліку і фінансів,
Національний технічний університет «Харківський політехнічний Інститут»

ТРАНСАКЦІЙНІ ВИТРАТИ В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН ПІДПРИЄМСТВА

Механізм господарювання в ринковій економіці передбачає ускладнення зв'язків між підприємствами, що відбивається на необхідності врахування витрат, пов'язаних із дослідженням ситуації на ринку, пошуку каналів збуту продукції, виконання контрактних домовленостей та інших факторів ринкового середовища. Трансакційні витрати (англ. *transaction cost*) впливають на конкурентоспроможність продукції та послуг підприємства, а також на економічну ефективність діяльності, оскільки, незалежно від того, були такі витрати враховані чи ні, вони виступають складовою загальних витрат підприємства, а отже, будь-яка їх зміна впливає на конкурентоспроможність. Трансакційні витрати складно піддаються вимірюванню. Д. Норт та Дж. Уолліс (North D., Wailis J.) на рівні макроекономіки в економіці країни виокремлюють сектори: трансакційний та трансформаційний [1]. До трансакційного сектору нами віднесені суб'єкти господарювання, основним видом діяльності яких є: транспорт складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність, тимчасове розміщування й організація харчування, інформація та телекомунікації, операції з нерухомим майном, фінансова та страхова діяльність, діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування, професійна, наукова та технічна діяльність, надання інших видів послуг. До трансформаційного сектору – сільське та лісове господарство та рибне господарство, оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів промисловість, будівництво, освіта, охорона здоров'я та надання соціальної допомоги (рис. 1). Згідно з даними [2] про розподіл підприємств та організацій за видами економічної діяльності, можна зробити висновок про те, що відбувається зростання кількості підприємств трансакційного сектора. Їхня частка у загальній кількості підприємств та організацій у 2018 р. склала 38,8%, у 2019 р. 40,3%, а у 2020 р. 41,6%. В абсолютному вираженні трансакційний сектор у 2018 році був представлений 780,3 тис. підприємствами та організаціями, у 2019 році – 783,322 тис., у 2020 р. – 820,802 тис. Трансформаційний сектор, у свою чергу, у 2018 році був представлений 1204,5 тис. підприємствами та організаціями, що становило 61,2% від загальної

кількості суб'єктів господарювання; у 2019 році – 1158,379 тис. од., у 2020 р. – 1152,85 тис. од.

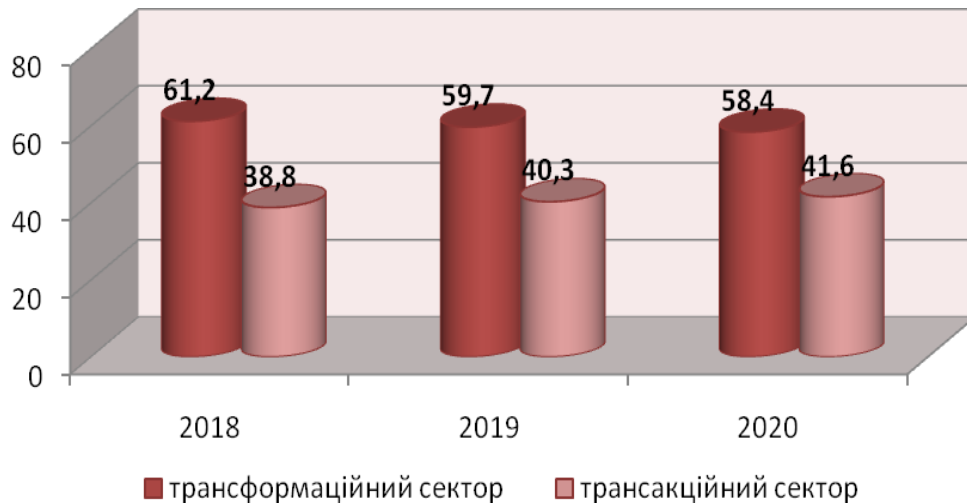

Рис. 1. Динаміка транзакційного та трансформаційного секторів економіки України, %

Джерело: розраховано за даними [2]

В економічній літературі вченими пропонуються різні підходи до сутності поняття «транзакційні витрати» [1, 4-8 та ін.]. Порівняльний аналіз підходів вчених дозволив зробити висновок, що думка та позиція, яку займають науковці залежать від того, яку економічну теорію вони представляють. Нами виокремлено ряд взаємопов'язаних ознак, які об'єднують погляди вчених. А саме: 1) критерії групування і 2) загальні ознаки даного виду витрат. До критеріїв групування транзакційних витрат підприємства, що найчастіше використовуються у наукових дослідженнях належать витрати:

- пошуку інформації (щодо потенційних покупців або продавців, витрати на отримання інформації про них, щодо ситуації на ринку тощо) (О. Вільямсон, Г. Б. Клейнер, А. Шастітко та ін. [3 та ін.]);

- ведення переговорів, укладання та виконання угод (Е. Фуруботн, Р. Ріхтер, Дж Джоунс, С. Хілл, К. Далман, Р. Капелюшніков та ін.);

- обміну, передачі, специфікації та захисту прав власності (Т. Егтертссон, С. Архієреєв, В. Радоев, В. Діба, Т. Сторожук, А. Бестюк та ін. [4, 5 та ін.]);

- вимірювання якості (В. Мартинець, В. Яцина, А. Ясінська, М. Грицаєнко та ін. [6, 7 та ін.]).

Транзакційні витрати складно виокремлювати оскільки вони містяться в інших витратах, які виникають на всіх етапах здійснення господарської діяльності підприємства і чинять вплив на його конкурентоспроможність [8, 9].

У традиційній системі обліку транзакційні витрати не виділені в окрему групу витрат. Такі витрати здебільшого відображаються у складі постачальницьких, адміністративних, витрат на збут й інших операційних витрат [5, 10]. Отже, ускладнення середовища господарювання підприємств,

асиметричність інформації та невизначеність сприяють зростанню трансакційних витрат. Трансакційні витрати значною мірою носять неявний характер, і їх досить важко виявити та оцінити. Тому, аналітичний та синтетичний облік трансакційних витрат сприятиме підвищенню рівня ефективності управлінських рішень.

Список використаних джерел:

1. North D., Wailis J. Measuring the Transactional Sector in the American Economy, 1870-1970. Long-Term Factors in American Economic Growth. Chicago: University of Chicago Press, 1986. pp 170-172.
2. Офіційний сайт Державної служби статистики України : веб-сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>(дата звернення: 18.12.2021).
3. Вільямсон Олівер Е. Економічні інституції капіталізму: Фірми, маркетинг, укладання контрактів. Київ: Видавництво «Артек», 2001. 472 с.
4. Архиреев С.И. Трансакционные издержки и неравенство в условиях рыночной трансформации. Харків: Бизнес Информ, 2000. 288 с.
5. Диба В.М. Облік та аналіз нематеріальних активів в умовах інституційних змін: теорія і методологія: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.00.09; Київ: ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», 2017. 23 с.
6. Левіна М. В. Облік і внутрішній контроль трансакційних витрат підприємств готельного господарства: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.00.09; Житомир: Житомирський державний технологічний університет, 2016. 22 с.
7. Мартинець В. В. Управління трансакційними витратами промислового підприємства: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.00.04; Суми: Сумський державний університет, 2013. 23 с.
8. Кондратьєв Б. О., Єршова Н. Ю. Інформаційне забезпечення управління діяльністю підприємства: теоретичні та практичні аспекти удосконалення. *Модернізація економіки: сучасні реалії, прогнозні сценарії та перспективи розвитку* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., (м. Херсон 28 квітня 2020 р.). Херсон, 2020. С. 418-419. URL: http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPIPress/48071/1/Kondratiev_Informational_support_2020.pdf
9. Єршова Н.Ю. Інтегрована система обліково-аналітичного забезпечення процесів розробки та реалізації стратегій розвитку підприємства. URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/23806/1/>
10. Єршова Н.Ю. Облікова система в контексті управління сучасним підприємством. *Вісник НТУ «ХПІ»*. 2013. № 52. С. 49–55.

